

غلامحسین شکوهی هوشیاری باشکوه

جعفر ربانی

ادامه دهد. در همان یک سال وقفه، گاه‌گاهی سیدرضا هاشمی، معلم مدرسه ابن حسام از او می‌خواست به جایش سر کلاس برود و در غیاب او بچه‌ها را آرام نگذارد. در واقع شکوهی از همان ایام خردسالی معلمی را تجربه کرد. پس از دریافت مدرک دوره اول دبیرستان (سیکل) شکوهی به دانش‌سرای مقدماتی رفت و معلم شد و به عنوان آموزگار به خووف برگشت و تدریس را شروع کرد. بعد از چهار سال، تصمیم به ادامه تحصیل گرفت. پس به مشهد رفت. او که به طور خودآموز درس‌های دوره دوم دبیرستان را خوانده بود در امتحان متفرقه دیپلم شرکت کرد و در رشته ادبی دیپلم گرفت.

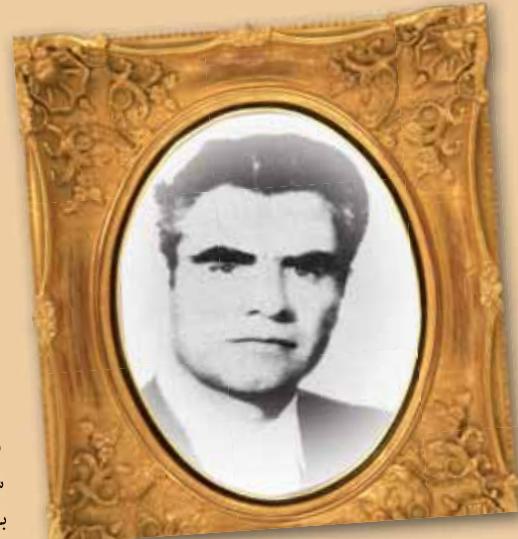
سپس به سربازی رفت و در بازگشت دبیر دبیرستان در بیرون گردید. باز هم «انگیزه پیشرفت» که در او وجود داشت به او کمک کرد تا به دانشگاه برود. به تهران رفت و در رشته زبان و ادبیات فارسی، پذیرفته شد. چون لیسانس این رشته را با رتبه اول به پایان رساند اجازه یافت برای ادامه تحصیل به خارج برود. او کشور سوییس را انتخاب کرد و به اتفاق همسرش خانم صغیری سره به ژنو رفت. در ژنو خودش در رشته علوم تربیتی و همسرش در رشته آموزش خردسالان و آموزش کودکان عقب‌مانده ذهنی تحصیل کرد. شکوهی در سال ۱۳۴۱ با دریافت مدرک دکترای تعلیم و تربیت به ایران بازگشت.

شکوهی به عنوان استاد

در بازگشت به ایران، شکوهی چون معلم و در استخدام فرهنگ بود، او را به سمت کارشناس اداره کل مطالعات و برنامه‌ها منصوب کردند. یک سال

در یکصد سال گذشته شهر بیرون گردید، مرکز خراسان جنوبی، به سهم خود نقش قابل توجهی در بسط علم و دانش در کشور ما به عهده داشته و چهره‌های مفید و مؤثری را در زمینه‌های گوناگون عرضه کرده است، از آن جمله‌اند محمدحسن گنجی، پدر جغرافیای نوین، کاظم معتمدنژاد، پدر علم ارتباطات در ایران، آیت‌الله محمدحسین آیتی بیرون گردید، فقیه روش‌بین، سید‌غلامرضا سعیدی، متفکر و بیدارگر اسلامی، علامه سید‌محمد فرزان، از استادان زبان فارسی و محمداسماعیل رضوانی، مورخ و روزنامه‌نگار. در زمینه تعلیم و تربیت هم دکتر غلامحسین شکوهی را باید نام برد که خدمات ارزشمندی به معلمی و علم تعلیم و تربیت در ایران نموده است و نام او به عنوان نخستین وزیر آموزش و پرورش انقلاب اسلامی، در صحیفة روزگار درج شده است. شکوهی در مجموع یکی از معلم پروران دهه‌های گذشته به حساب می‌آید. از این‌رو ما آشنایی با سرگذشت او را مغتنم می‌شماریم و در حد حوصله رشد معلم به بیان آن می‌پردازیم.

غلامحسین شکوهی زاده روستای خووف (بر وزن لطف) در ۳۵ کیلومتری جنوب‌غربی بیرون گرد است؛ روستایی که آن را، روی نقشه، باید آخرین آبادی شهرستان بیرون گردید دانست، زیرا پس از آن بیابان است و دشت لوت. غلامحسین شکوهی در سال ۱۳۰۵ در این مکان متولد شد. چهار سال اول ابتدایی را در مدرسه چهار کلاس این حسام خووف خواند. پس از یک سال وقفه، او را به بیرون گرد فرستادند تا در مدرسه‌تدين به تحصیل

**نگاه دکتر
شکوهی به
تعلیم و تربیت،
نگاهی آگاهانه و
از سر هوشیاری
و درد بود. از
این رو در برابر
آموزه‌های نوین
غیربی‌نه منفعل
بلکه فعال بود
و لذا دیدگاهها
و تعالیم وی
ترکیب یاستنیزی
از آموزه‌های
ایرانی-اسلامی
موجود در زبان
و ادبیات فارسی
که خود در این
رشته لیسانس
گرفته بود
از یکسو و
آموزه‌های نوین
غیربی، از سوی
دیگر، بود**

پرورش شخصیت فردی و اجتماعی آدمی است (زنگی نامه، ۲۷). شکوهی از اینکه در ایران تعلیم و تربیت تأثیر اجتماعی اندکی دارد نگران بود و ناراحت بود که می‌دید تحصیل کردگان ما «اکثرشان پس از آنکه ظاهراً به هدف مورد نظر رسیدند احساس سرخوردگی و سرگردانی می‌کنند... و خود را نسبت به وظایف اجتماعی که در انتظارشان است بیگانه احساس می‌کنند». وی سپس راحل را در آگاهی ما نسبت به تاریخ و تمدن و فرهنگ خودمان می‌دانست و می‌گفت: «برای بالا بردن حاصل کوشش‌های تربیتی خود باید به گذشته خود بیندیشیم، فرهنگ خود را بشناسیم، مسائل اجتماعی خود را در پرتو این شناسایی تجزیه و تحلیل و برای هر یک از آن‌ها چاره‌جویی کنیم». در میان بزرگان تعلیم و تربیت عصر جدید، شکوهی به کانت توجه زیادی نشان داده است. وی کانت را «صاحب نظر کمنظیری» می‌داند که دقت نظر، نظم فکری و ایجاز را به حد اعلا رسانده است. می‌دانیم که کانت نظر خاصی به امر تعلیم و تربیت داشت و هم اوست که گفته است: «در بین ابداعات بشر، دو تا از مابقی مشکل‌تر است؛ هنر مملکت‌داری و یا حکومت و هنر تعلیم و تربیت. و مردم هنوز درباره معنای واقعی این دو اختلاف‌نظر دارند».

آثار مکتوب

- دکتر شکوهی ۶ کتاب و ۲۲ مقاله (دومقاله لاتین) نوشته و ۷ فقره تحقیقات آموزشی را به انجام رسانده است. در اینجا تنها اسامی کتاب‌های استاد را به اختصار معرفی می‌کنیم.
۱. روش آموختن حساب و هندسه (۱۳۴۵)، کتابی است در ۲۴۰ صفحه که در زمان انتشار بسیار مورد توجه واقع شد.
 ۲. مبانی و اصول آموزش و پرورش، حاوی مفاهیم، ضرورت و مبانی و اصول تعلیم و تربیت (چاپ چهاردهم، ۱۳۸۱).
 ۳. تعلیم و تربیت و مراحل آن (۱۳۶۳).
 ۴. مربیان بزرگ (ترجمه) اثر ژان شاتو، شامل شرح حال ۱۴ تن از پیشگامان جهانی آموزش و پرورش
 ۵. تعلیم و تربیت (ترجمه) اثر کانت. شکوهی دربار آن را - از انگلیسی (۱۳۶۲) و سپس فرانسه (۱۳۷۲) ترجمه کرده است. ترجمة انگلیسی را دانشگاه تهران چاپ کرده است.
 ۶. روان‌شناسی برای سال سوم متوسطه، رشته اقتصاد اجتماعی و فرهنگ و ادب (۱۳۶۰).

- * منابع
۱. شکوهی، غلامحسین، مبانی و اصول آموزش و پرورش، چاپ چهاردهم، بهنش، ۱۳۸۱.
 ۲. شاتو، ژان، مربیان بزرگ، ترجمه غلامحسین شکوهی، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۱.
 ۳. زندگانی نامه و خدمات علمی دکتر غلامحسین شکوهی، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۵

بعد، به تدریس در دانشگاه سپاه‌دانش منصب شد و کار جدی خود در آموزش و تربیت معلمان آینده را آغاز کرد. وی به‌زودی جایگاه خود را در سطح بالای نظام آموزش و تربیت معلم یافت، چرا که در سال ۱۳۴۵ به درخواست دکتر علی محمد کاردان از وزارت آموزش و پرورش به دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران - که تازه تأسیس شده بود - منتقل شد و در واقع همکار دکتر کاردان گردید.

از آن پس به مدت ۲۷ سال، منشأ خدمات علمی بسیار درخشانی شد و از جمله با نوشتن کتاب‌هایی مفید بر تعداد منابع و متون درسی و غیردرسی این رشته افزود. با پیروزی انقلاب اسلامی و تشکیل دولت موقت انقلاب، شکوهی به عنوان وزیر آموزش و پرورش، به شورای انقلاب معرفی شد و کار خود را آغاز کرد. وی سپس همچون گذشته، تا ۲۰ سال بعد به تدریس و تحقیق و مطالعه ادامه داد تا اینکه پس از ۵۷ سال کار معلمی بازنشسته شد. این استاد فرهیخته، سال‌های آخر خدمت خود را به تدریس در دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس و دانشگاه بیرونی گذراند تا امروز که دوران کهولت را در خانه می‌گذراند.

اندیشه، عمل و آثار مکتوب شکوهی

دکتر شکوهی در دانشگاه تهران شاگرد دکتر محمدباقر هوشیار بود - که در شماره قبلاً با او آشنا شدید - هوشیار توجه خاصی به شکوهی داشت. بارها گفته بود: «حیف که این شکوهی در ایران است. اگر در خارج می‌بود خیلی ترقی می‌کرد». سرانجام هم شکوهی به خارج رفت: «در اروپا سه دیپلم، یک لیسانس و یک دکترا گرفتم. هر جا می‌دیدم استاد خوبی هست با اجازه او سر کلاسش حاضر می‌شدم». نگاه دکتر شکوهی به تعلیم و تربیت، نگاهی آگاهانه و از سر هوشیاری و درد بود. از این‌رو در برابر آموزه‌های نوین غربی نه منفعل بلکه فعال بود و لذا دیدگاهها و تعالیم وی ترکیب یاستنیزی از آموزه‌های ایرانی-اسلامی موجود در زبان و ادبیات فارسی - که خود در این رشته لیسانس گرفته بود - از یکسو و آموزه‌های نوین غربی، از سوی دیگر، بود. دکتر کاردان، در مقاله «یادی از یاری درد آشنا» که در بزرگداشت شکوهی نوشته است، می‌نویسد: شکوهی توجه داشته است به اینکه علوم تربیتی در زمرة علوم به اصطلاح میان‌رشته‌ای است و با علوم مختلف و از جمله تاریخ و فلسفه و روان‌شناسی و جامعه‌شناسی در ارتباط تنگاتنگ است و... و نیز اینکه هدف غایی آموزش در هر موضوعی که باشد بیش از هرچیز و سرانجام تربیت یا